

prevention, treatment, and understanding of the human nature in general, which requires English professional preparedness of medical students.

The concept of integration of professional and linguistic disciplines is positioned in the article as one of the pedagogical conditions of future English doctors' professional preparation. We consider pedagogical integration at the medical university as the unity of goals, principles, content and forms of organization of training process, aimed at forming systematic and generalized knowledge of future doctors.

The concept of «interdisciplinary communication» is revealed. It is established that the use of knowledge of related disciplines in the English language course at medical universities and during the independent work of medical students requires teacher's proper knowledge of the subject, which will help to develop the skills of free and qualified work with educational, scientific and special medical literature. The technology of teaching based on a multidisciplinary approach is considered. It is proved that, in the case of proper educational activity, cross-curricular connections not only help to systematize the educational process and increase students' confidence in their knowledge, but also stimulate students' cognitive interest. As a result, the acquired knowledge becomes both concrete and generalized, which enables medical students to transfer it to new situations and to put them into practice.

Key words: integration, inter-subject relations, English-language vocational training, future doctors, medical universities.

Дата надходження статті: «15» квітня 2019 р.

УДК 378.011.3-051:8]:140.8

Савенко Л. П.*

СУТНІСТЬ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

У статті обґрунтовується сутність етнокультурного світогляду майбутніх учителів української мови і літератури, а також визначаються шляхи його розвитку в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої освіти. Поняття світогляду людини є предметом дослідження різних галузей гуманітарних наук, зокрема філософії, психології, культурології, педагогіки, з позицій світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння.

У філософії під світоглядом розуміють систему компонентів свідомості людини духовно-практичного характеру, унікальність світогляду як форми суспільної самосвідомості людини полягає у виробленні позиції стосовно всіх життєво важливих для людини явищ, процесів, предметів.

Поняття світогляду в психології розуміють як сукупність поглядів людини, форма свідомості у вигляді системи її поглядів на світ, який її оточує, частиною якого вона є.

З позиції культурології світогляд розуміють, як досвід людини, що засвоюється в єдності з культурними надбаннями певного народу й інтегрується зі знаннями перлин національного мистецтва. Такий досвід допомагає глибше розуміти літературні, пісенні, музичні, танцювальні жанри світового й національного фольклору, у якому відображено культурно-історичний шлях народу; допомагає збагнути його менталітет, неповторність; пізнати закони розвитку природи й суспільства.

Формування світоглядних орієнтацій, цінностей, переконань, моральних принципів поведінки особистості має здійснюватися в процесі навчання. Філософська, мистецтвознавча, культурологічна та психолого-педагогічна підготовка майбутнього вчителя української мови і літератури полягає у створенні оптимальних педагогічних умов для синтезу та

*© Савенко Л. П.

взаємопроникнення об'єктивних знань, а також суб'єктивного їх осмислення з педагогічних і особистісно-світоглядних позицій.

Ключові слова: учитель української мови і літератури, етнокультурний світогляд, національна ментальність, професійна підготовка, свідомість людини, світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння.

У сучасних умовах відродження системи національної освіти особливого значення набувають проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців. Зокрема, у нормативно-правових документах України з питань освіти: Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 рр. – наголошується на пріоритетних завданнях розбудови національної системи освіти, до яких належать національне відродження, побудова нового громадянського суспільства, розвиток загальнолюдських цінностей. Сучасний професіонал, окрім фахових компетентностей, має володіти загальною культурою, світоглядними орієнтирами та духовними цінностями, знати історію та культуру власного народу тощо.

Формування світоглядних орієнтирів майбутніх педагогів належить освіті як системі закладів, у яких відбувається процес здобуття знань. Саме тому якість національної освіти прямо залежна від якості підготовки педагогічних кадрів – учителів закладів середньої освіти. Вища школа покликана формувати не лише всебічно розвиненого педагога в галузі освіти, але й здатного ідентифікувати себе, як національно свідомого громадянина-патріота, небайдужого до долі української держави, освіти, культури та традицій, який постійно примножує надбання українського народу, уміє протистояти викликам сучасності, тому одним із першочергових завдань сучасної вищої педагогічної освіти є розвиток етнокультурного світогляду майбутнього вчителя в процесі професійної підготовки.

Мета статті – визначити сутність етнокультурного світогляду майбутніх учителів української мови і літератури та шляхи його розвитку в процесі професійної підготовки.

Означену проблему розглядали в працях такі науковці: В. Андрущенко, В. Бондаренко, Л. Губерський, В. Журавський, Ф. Кирилюк, В. Кремень, Л. Кривега, М. Михальченко, І. Надольний, В. Овчинников, В. Огнев'юк, В. Пазенок, В. Петрушенко, Є. Причепій, В. Шинкарук, А. Черній, В. Ярошовець, Т. Яцук, О. Яценко.

Серед дослідників, які розглядали проблему світоглядного розвитку практично, аналізуючи форми, методи і шляхи його вдосконалення в навчально-виховному процесі, – П. Блонський, А. Бойко, Я. Коменський, А. Макаренко, К. Ушинський, В. Сухомлинський. Значний внесок у розробку проблеми світоглядного становлення особистості за останні роки зробили Н. Буринська, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Ільченко, Н. Нічкало, В. Мельник, Н. Мойсеюк, Г. Тарасенко та ін.

Отже, нині в дослідженні проблеми світоглядного розвитку особистості є чималий науковий доробок. Проте спеціальних досліджень, у яких би розглядався процес розвитку етнокультурного світогляду особистості майбутнього вчителя української мови і літератури в умовах професійної підготовки, ще немає. Водночас потребує змістовного уточнення вихідне поняття «етнокультурний світогляд», структура цього феномену, комплекс організаційно-педагогічних умов його становлення, вплив різних навчальних дисциплін на формування світоглядних орієнтацій, цінностей, переконань, моральних принципів поведінки особистості вчителя.

Світогляд людини є об'єктом дослідження вчених різних галузей науки, зокрема філософії, психології, педагогіки, культурології тощо. Однак світогляд виступає центральною категорією у філософії, тому розглянемо, передусім, визначення поняття, запропоноване вченими-філософами.

Зокрема, на думку В. Овчиннікова, світогляд – це «специфічна форма відображення дійсності, а світ загалом, об'єктивна реальність, що виступає його об'єктом. Предметом світогляду є найсуттєвіші, найзагальніші властивості, сторони, аспекти матеріального світу і явищ, які його утворюють, найзагальніші закономірності природи, суспільства і мислення» [9, с. 50]. На думку науковця, світогляд не можна звести тільки до знань, він обов'язково передбачає оцінку дійсності, зумовлену життєвою позицією особи. Доктор філософських наук, професор, академік, заслужений діяч науки і техніки України, Віктор Андрущенко розглядає світогляд як цілісну картину світу, у якому головне місце посідає відношення «людина–світ», а головний суб'єкт, диригент цього процесу – людина. Учений наголошує на тому, що світогляд треба розглядати, як «інтегративну сукупність уявлень, ідей, поглядів, цінностей, принципів, що визначають найбільш широке розуміння світу, місце в ньому людини та її життєвої позиції, реальної поведінки з досягнення ідеалів відповідної історичної епохи. Під світоглядом необхідно розуміти результат духовного осягнення людиною, людством світу як цілісності» [3, с. 242].

Подібно розглядає поняття світогляду й професор В. Петрушенко, який зазначив, що світогляд – це сукупність узагальнених уявлень людини про себе, світ, свої взаємини із світом, про своє місце в світі та своє життєве призначення. Учений акцентує увагу на тому, що світогляд – це деяке інтегральне духовне утворення, оскільки надає людині не стільки поглиблені знання про закони тих чи інших сфер реальності, а знання разом із оцінкою, відношенням, людським ставленням до явищ дійсності [12, с. 14].

Науковці Є. Причепій і А. Черній уважають, що «світогляд – це система найзагальніших знань, цінностей, переконань, практичних настанов, які регулюють ставлення людини до світу» [13, с. 10]. Життєву ж позицію визначають знання, практика й особистий досвід. У колективній монографії за редакцією професора В. Капітона зазначено, що світогляд – система принципів і знань, ідеалів і цінностей, надій і вірувань, поглядів на зміст і мету життя, що визначає діяльність індивіда чи соціального суб'єкта й органічно включається в його вчинки і форму мислення [1, с. 6]. Дослідниця Л. Кривега дотримується думки, що світогляд є самосвідомістю соціального суб'єкта, однією із форм відображення дійсності у свідомості людини, невід'ємним атрибутом людської свідомості [6, с. 6].

Філософський енциклопедичний словник за редакцією О. Івіна містить таке визначення: «Світогляд – це система поглядів на світ і місце людини, суспільства і людства у ньому, на ставлення людини до світу і самої себе, а також відповідні цим поглядам основні життєві позиції людей, їхні ідеали, принципи діяльності, ціннісні орієнтації» [18, с. 503].

З позицій філософії, світогляд – це система цілої низки компонентів свідомості людини духовно-практичного характеру (уявлень, знань, поглядів, переконань, віри тощо), які намагаються допомогти особистості знайти відповіді на одвічні питання: яке місце займає людина у світі, як вона ставиться до світу і до самої себе? Домінуючою складовою світогляду з позиції філософії є погляди людини. Саме тому унікальність світогляду як форми суспільної самосвідомості людини полягає у виробленні позиції стосовно всіх життєво важливих для людини явищ, процесів, предметів. З такої позиції світогляд виступає тим компонентом, який визначає спосіб діяльності, залучення людини в навколишній світ.

З точки зору психології є такі визначення поняття світогляду:

- світогляд – це система поглядів на об'єктивний світ і місце в ньому людини, на ставлення людини до навколишньої дійсності й до самої себе [2, с. 245];
- світогляд – це система узагальнених поглядів на природу і суспільство, на місце людини в ньому, на ставлення людей до навколишньої дійсності і себе, а також зумовлені цими поглядами їхні переконання, ідеали і принципи пізнання [14, с. 317].

Укладачі «Соціально-психологічного словника» М. Чапка та У. Конті дають таке визначення світогляду: «Світогляд – це форма суспільної свідомості людини, система її поглядів на природу і суспільство, через які вона сприймає, осмислює та оцінює навколишню дійсність як світ свого буття та діяльності, визначає своє місце й призначення в ньому». На їхню думку, світогляд є надбанням особистості й становить основу її спрямованості. До світогляду людини входять політичні, моральні, естетичні, економічні, природничі та інші погляди, які сукупно свідчать про ступінь усвідомлення, осмислення особистістю реальної дійсності, про глибоке чи поверхнєве її розуміння [16, с. 400]. На думку Ю. Шадських і В. Піча, світогляд – це сукупність поглядів людини на себе і своє місце у світі, зумовлених ними переконань, ідей, принципів і ціннісних орієнтацій [21, с. 189]. В. Шапар зазначає, що «світогляд – це система поглядів на об'єктивний світ та місце в ньому людини, на ставлення людини до навколишньої дійсності та до самої себе, а також зумовлені цими поглядами основні життєві позиції людей, їхні переконання, ідеали, принципи пізнання та діяльності, ціннісні орієнтації» [22, с. 456].

З наведених вище визначень поняття світогляду в психології розуміють, як систему поглядів людини. Отже, світогляд – це форма свідомості людини у вигляді системи її поглядів на світ, який її оточує, частиною якого вона є.

Дослідженню світогляду як важливого складника свідомості в культурології приділяється також значна увага. Зокрема, в енциклопедичному словнику за редакцією доктора філософських наук В. Мельника «Культурологія: енциклопедичний словник» подається таке визначення: «Світогляд – цілісна система поглядів на світ, місце та призначення людини» [7, с. 370]. Як інтегративна цілісність, світогляд – це єдність знання і цінностей, розуму та чуття, інтелекту й дії, критичної дії та свідомого переконання. У словнику-довіднику за редакцією А. Сокульського «Культурологія – словник-довідник – навчальний посібник», поняття світогляду трактується, як «інтеграція досвіду, знань та самосвідомості в ціннісну картину світу, що зумовлює життєву орієнтацію людини, її ставлення до дійсності та самої себе» [15, с. 318]. Варто зауважити, що, проаналізувавши визначення поняття «світогляд» у філософії, психології, приходимо до висновку: у культурології виокремлюється така його ознака, як досвід людини, який інтегрується зі знаннями, поглядами тощо.

У педагогічному словнику С. Гончаренка поняття світогляду визначається як «форма суспільної самосвідомості людини, через яку вона сприймає, осмислює та оцінює навколишню дійсність як світ свого буття й діяльності, визначає і сприймає своє місце й призначення в ньому» [17, с. 299]. Ми погоджуємося з думкою автора, що до світогляду входять узагальнені уявлення про світ і саму людину, про спрямованість ходу подій у світі, про смисл людського життя, історичну долю людства тощо, а також система переконань, принципів та ідеалів.

Відтак, можемо стверджувати, що світогляд формується внаслідок практичного освоєння духовної культури суспільства (науки, літератури, мистецтва), пануючих у ньому філософських, політичних, моральних, правових, релігійних, народознавчих та інших поглядів, а також почуттів, на які спираються віра й переконаність у реальності відповідних ідеалів.

Необхідно зазначити, що загальнолюдські цінності засвоюються в єдності з культурними надбаннями певного народу, таким чином, знання перлин національного мистецтва допомагає глибше розуміти літературні, пісенні, музичні, танцювальні жанри світового національного фольклору, у якому відображено культурно-історичний шлях народу; допомагає збагнути менталітет народу, його неповторність; пізнати закони розвитку природи і суспільства. Оскільки не тільки знання є основою формування світогляду, а й переконання та ідеали, то ефективність їх формування зростає в разі опори на народну мораль, традиції, звичаї, обряди. Вони містять у собі

високі моральні цінності (ідеї, ідеали, погляди, норми поведінки), збагачені тисячолітнім досвідом мудрості народу.

У цьому контексті викликають дослідницьку зацікавленість роботи Г. Лозко, у яких розглядаються перспективи безперервного розвитку етнокультурних надбань, світогляду, мислення, поглядів та переконань. Дослідниця акцентує увагу на етнозберігаючій функції культури. Автор трактує етнічну культуру (етнокультуру), як сукупність матеріальних і духовних цінностей, вироблених певним етносом упродовж його історії на його власній території засобами етнічного самовираження (рідна мова, рідна релігія) [8, с. 67]. Класичне визначення етнічної культури ґрунтується на уявленні про неї як про локальне явище цілісного процесу світової культури.

Дослідження поняття «етнокультура» вимагає, насамперед, розгляду семантики цього терміну, що лінгвістично включає дві основи: «етно» і «культура». Основа «етно» (від грецького «ethno») започатковує також поняття «етнос» (від грецького «ethnos»), що в перекладі означає «народ». Словникове визначення поняття «етнос» окреслює його, як «історично складену на певній території стійку сукупність людей, що володіють загальними рисами й стабільними особливостями культури (із мовою включно) і психологічного складу, а також визнанням своєї єдності і відмінності від інших подібних утворень» [23, с. 461].

О. Хоружа зазначає, що основа «етно» (ethno) використовується, як правило, у значенні «народний», у сенсі, аналогічному поняттям «народна медицина», «народна музика» тощо [21, с. 16]. Таким чином, поняття «етнокультура» можна дослівно розуміти, як «народну культуру» або культуру певного етносу. В інших дослідженнях поняття «культура етносу» визначено, як сукупність усього культурного надбання, притаманного даному етносові в особі його окремих представників, груп, незалежно від того, чи мають елементи й структури цього надбання етнічне забарвлення, чи ні [4, с. 23]. Феномен етнокультури охоплює ідентичність, ментальність певного народу із конкретними соціопсихічними складниками, що забезпечує дотримання власних, відмінних від інших етносів, ціннісних установок, характеризується також відповідним етномисленням та етносвідомістю.

Саме тому, розглядаючи будь-який світогляд, зокрема етнокультурний, необхідно враховувати його цілісну структуру, яка за рівнями організації складається зі світовідчуття, світосприйняття та світорозуміння.

Світовідчуття – це спосіб ствердження світогляду, у якому світ і ставлення людини до нього відтворюються в чуттєво-емоційній сфері. Переживання та оцінки звернені не до окремих явищ, а до світу в цілому і до загальної позиції в ньому. Це є духовний стан людини, який визначає прийняття чи неприйняття людиною світу, її довіру чи недовіру в ставленні до людей тощо.

Під світосприйняттям розуміємо світ, як цілком предметну реальність, яка певним чином упорядкована та організована.

Світорозуміння визначає рівень світогляду, на якому відбувається подальша конкретизація світосприйняття, що дозволяє надати людині мотиви та орієнтири вибору в кожній життєвій ситуації. Таким чином, світ набуває цілісності.

Погоджуємося з думкою В. Шинкарука, який у своїй праці «Феномен української культури: методологічні засади осмислення» зазначає: «Ці почуття та їхні об'єкти (як-то: рідний край, рідні ріки, ліси й гори, образи національного епосу, ідеали мужності, доброти й справедливості, чоловічої і жіночої вроди, народна поетична символіка, мелодійний лад музики) – усе, що сприймається як благодійне чи злочинне, – формують своєрідне для цього народу бачення світу, світосприймання і світовідчуття, зрештою, його світогляд. У своїй результативній формі цей світогляд кристалізується в народній мудрості» [23, с. 45].

Етнокультурним світоглядом особистості уважатимемо духовно-функціональне утворення, покликане забезпечити системне сприйняття, осмислення та використання

на практиці історично зумовлених знань, поглядів, переконань, ідеалів, які відображено у фольклорі, міфології, психології й характері певного народу, його культурно-історичних традиціях.

У формуванні світоглядних орієнтацій особливе місце належить освіті як системі закладів та процесу здобуття знань. В освітньому просторі людина заглиблюється в етнічну культуру свого народу, пізнає національну самобутність регіону, а через них залучається до світової загальнолюдської культури. Провідником культурного спадку етносів, націй, спільнот є педагог, покликаний залучити молоде покоління до численних культурних цінностей, традицій, бути носієм власної етнічної культури та натхненником формування етнокультурного світогляду.

Структурними складовими етнокультурного світогляду будуть знання, погляди, ідеали, переконання, ціннісні орієнтації, закладені в перлинах матеріальної і нематеріальної культури певного етносу. У навчально-методичному посібнику з педагогіки за загальною редакцією професора А. Бойко поняття світогляду трактується, як «специфічна форма свідомості людини, яка включає в себе систему знань, поглядів, переконань та ідеалів, у яких виражається її ставлення до розвитку природи і суспільства та які визначають її суспільно-політичну і морально-естетичну позицію й поведінку в різноманітних сферах життя» [11, с. 196].

Істотною умовою в цьому випадку виступає здатність педагога реалізувати свій освітній потенціал. Сучасну професійну підготовку майбутнього вчителя української мови і літератури, розвиток його особистості можна охарактеризувати не тільки як перебудову свідомості, особистісного самопізнання, а й пошук шляхів удосконалення нових реалій, нового часу для того, щоб сформувалася гармонійна людина – майбутній професіонал.

Орієнтуючи студентів на власну педагогічну діяльність, на нашу думку, необхідно спрямовувати процес навчання на світобачення і світосприйняття мистецьких творів, художніх образів, літературних героїв, тощо. Ми погоджуємося з думкою академіка М. Жулинського про те, що «дуже важливо, щоб усі зрозуміли, що мистецтво, література – це автономна система, яка розвивається за своїми, ще до кінця не пізнаними законами. А ми, педагоги, повинні наблизити студентську молодь до цього унікального, витвореного уявою і фантазією світу, навчити пізнати його, знайти в цьому насолоду і користь. І це надто важливо для майбутнього нашої країни» [5, с. 19]. Така самореалізація виявляється в неповторності висловленого про сенс і зміст життя, персонажів творів і одночасно власних вчинків, переконань і висновків. Сприймаючи зміст художнього твору, аналізуючи вчинки літературних персонажів, з'ясовуючи їхні мотиви, майбутні вчителі української мови і літератури не лише стають спільними з людьми минулого і сучасного світу, а й пропонують інші варіанти вирішення ситуації. Така діяльність носить кількарівневий характер: від репродуктивного та конструктивного до творчого.

Щоб краще зрозуміти переконання та творчість того чи іншого літературного персонажа чи події, на наш погляд, необхідно відтворити на занятті події та етнокультурні особливості того часу за допомогою документів, наводячи погляди сучасників, характеризуючи державну ідеологію та психологічний стан суспільства. Треба намагатися зробити студентів членами тогочасного суспільства, відчутти настрої, переконання, переваги і недоліки. Така діяльність відповідає репродуктивному рівню навчання.

Теоретичним підґрунтям професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури на конструктивному рівні є високохудожнє слово, яке духовно збагачує особистість, формує й утверджує етнокультурний світогляд. Однак у світогляді кожної конкретної людини неодмінно є й щось своє, тільки їй притаманне, хоч началом є формування мислячої студентської молоді, розкутої в судженнях творчої особистості,

яка, крім міцних знань, матиме національну гордість, свідоме бажання жити та творити на благо української держави.

Під час вивчення дисциплін професійної підготовки майбутні вчителі української мови і літератури формують власну світоглядну позицію, усвідомлюють та утверджують власну приналежність, поглиблюють потужні пласти совісті, збагачують свій світогляд, вирішують педагогічні проблеми на принципово нових засадах, які відрізняються новизною, оригінальністю й високою творчою результативністю. Така діяльність відповідає творчому рівню навчання.

Отже, формування етнокультурного світогляду майбутнього вчителя української мови і літератури включає в себе філософську, мистецтвознавчу, культурологічну та психолого-педагогічну підготовку. Її ефективність полягає у створенні педагогічних умов для синтезу та взаємопроникнення об'єктивних знань з літератури, живопису музики, хореографії, народознавства та суб'єктивного їх осмислення з педагогічних і особистісно-світоглядних позицій у системі смислової регуляції професійної діяльності вчителів.

Перспективою подальших наукових пошуків вважаємо обґрунтування етапів упровадження педагогічної технології розвитку етнокультурного світогляду вчителів української мови і літератури в процесі професійної підготовки в системі післядипломної педагогічної освіти.

Література:

1. Світогляд і світ людини: колективна монографія / за заг. ред. докт. філософ. наук, професора В. П. Капітона. Дніпропетровськ: ДДФА, 2008. 240 с.
2. Большая психологическая энциклопедия / автор. коллект.: А. Б. Альмуханова, Е. С. Гладкова, Е. В. Есина, Е. Г. Имашева. М.: Эксмо, 2007. 544 с.
3. Андрущенко В. П. Організоване суспільство. К., 2006. 502 с.
4. Бондар В. Національна гордість українців. *Українська культура*. 2003. № 8. С. 23-24.
5. Жулинський М. Революція в літературознавстві, або чи може філологічна наука змінити світ? *Укр. мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2006. № 7–8. С. 19.
6. Кривега Л. Мировоззренческие ориентации личности в условиях трансформации общества. Запорожье: ЗГУ, 1998. 202 с.
7. Культурологія: енциклопедичний словник / М. П. Альчук, Ф. С. Бацевич, І. М. Бойко; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. П. Мельника. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 508 с.
8. Лозко Г. Етнологія України. К.: Видавництво «Арт-Ек», 2004. 306 с.
9. Національне виховання учнів засобами народознавства: посібник для вчителів / під ред. Р. П. Скульського. Івано-Франківськ, 1995. 178 с.
10. Овчинников В. Мировоззрение как явление духовной жизни общества (опыт анализа понятий). Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1978. 100 с.
11. Педагогіка. Інтегрований курс теорії та історії: навчально-методичний посібник: у 2 ч. / за ред. А. М. Бойко. Ч. 2. К.: ВІПОЛ; Полтава: АСМІ, 2004. 504 с.
12. Петрушенко В. Філософія: курс лекцій; навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти I–IV рівнів акредитації. К.: Каравелла; Львів: Новий світ 2000, 2001. 448 с.
13. Причепій Є. Філософія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / Є. Причепій, А. Черній, Л. Чекаль. К.: Академвидав, 2006. 592 с.
14. Психологічна енциклопедія / автор-упорядник О. М. Степанов. К.: Академвидав, 2006. 424 с.
15. Сокульський А. Культурологія: словник-довідник. Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2006. 292 с.
16. Соціально-психологічний словник / авт.-уклад. М. Чапка, У. Контни. Мисловіце, 2010. 519 с.
17. Український педагогічний словник / упоряд. С. Гончаренко. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
18. Філософія: енциклопедический словарь / под ред. А. Ивина. М.: Гардирики, 2006. 1072 с.
19. Філософський енциклопедичний словник [голов. ред. В. Шинкарук]. К.: Атрис, 2002. 742 с.
20. Хоружа О. Етнопедагогічне мислення: зміст, завдання, значення. *Теоретичні та методичні засади неперервної мистецької освіти*: збірник матеріалів науково-практичного семінару. Чернівці: Зелена Буковина, 2008. С. 110–112.
21. Шадських Ю., Піча В. Психологія: короткий навчальний словник: терміни і поняття. Львів: Магнолія, 2008. 276 с.

22. Шапар В. Психологічний глумачний словник. Х.: Прапор, 2004. 640 с.
23. Шинкарук В. Поняття культури: філософські аспекти. Феномен української культури: методологічні засади осмислення. К.: Фенікс, 1996. С. 8–61.

Savenko L. P.

THE ESSENCE OF ETHNO-CULTURAL OUTLOOK OF FUTURE TEACHERS
OF UKRAINIAN LANGUAGE AND UKRAINIAN LITERATURE

In the article the essence of ethno-cultural outlook of future teachers of Ukrainian language and Ukrainian literature is substantiated and also the ways of its development in the process of vocational training of future teachers in higher education institutions are determined. In general, the concept of human outlook is the subject of research in various fields of the humanities, in particular philosophy, psychology, cultural studies, pedagogy, from the standpoint of worldview and outlook.

In philosophy the worldview is understood to mean a system of components of a person's consciousness of a spiritual and practical nature, the uniqueness of the worldview as a form of human social consciousness lies in the elaborated positions regarding all the phenomena, processes and objects vital for the person.

The concept of worldview in psychology is understood as a set of views of man. Therefore, worldview is a form of human consciousness in the form of a system of its views the world around it, of which it is a part.

From the point of view of cultural studies, worldview is understood as the experience of a person, assimilated in unity with the cultural heritage of a particular people and integrated with the knowledge of the pearls of national art. Such experience helps to understand more deeply the literary, song, music, dance genres of world and national folklore, which reflects the cultural and historical path of the people; helps to understand his mentality, uniqueness; learn about the laws of nature and society.

Formation of worldviews, values, beliefs, moral principles of personality behavior should be carried out in the learning process. Philosophical, art, cultural and psychological and pedagogical training of the future teachers of Ukrainian language and literature is to create optimal pedagogical conditions for the synthesis and penetration of objective knowledge, as well as subjective their comprehension from pedagogical and personal perspectives.

Key words: Teacher of Ukrainian language and literature; ethno-cultural outlook; national mentality; professional training; human consciousness; worldview.

Дата надходження статті: «18» квітня 2019 р.

УДК 376.011.3-051:374.7

Самодумська О. Л.*

**ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПЕРЕВІРКИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ
МАЙБУТНІХ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
ДО НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

У статті висвітлено результати добору діагностичного інструментарію перевірки формування готовності майбутніх науково-педагогічних працівників до навчання дорослих для проведення формувального етапу педагогічного експерименту й реалізації дослідно-експериментальної програми.

Розкрито сутність основних етапів його здійснення: на першому етапі визначено та проаналізовано основні компоненти, критерії, показники та рівні готовності майбутніх науково-педагогічних працівників до навчання дорослих; на другому етапі дібрано й обґрунтовано найбільш адекватні психолого-педагогічні методики; третій етап послугував для діагностичної апробації дібраних методик на малій групі студентів з метою їхньої корекції та подальшого застосування в проведенні формувального етапу педагогічного

*© Самодумська О. Л.